

DE MAAGD VAN GENT

Opsommen hoe dikwijls de Maagd de eer te beurt viel ter gelegenheid van houden van Blijde Inkomsten de stadssleutels aan prinsen te presenteren, is gemakkelijker gezegd dan gedaan. En de keren aanhalen dat ze bij gelijkaardige of andere manifestaties nog heel wat belangrijker rollen te spelen had, ware al even lastig te doen.

Toch kan ik nauwelijks aan de verleiding weerstand bieden een beeld op te hangen van de manier waarop in de regel zo'n Intrede van stapel liep. We willen het namelijk hebben over Willem de Zwijger die in december van het jaar 1577 - straks 400 jaar geleden - officieel ontvangen werd. 'Den 29. december' vertelt ons Pater de Jonghe 'quam alhier ontrent ten vier uren naer den noen den Prins Oraignien, met den Graef Jan van Nassauw zynen broeder, zittende in eenen duytschen wagen ; 't Magistraet en de borgers bewezen dien Prins ongemeene groote eere.' Hij werd 'geleydt tusschen twee reken voorname borgers, dewelke witte brandende Flambeeuwen droegen tot aen het Hof Wacken, daer hy loogeerde.' (1) 'Daer (op de Poel, vóór het Hof van Wacken) was ghemaect' lezen we op een andere plaats (2) 'eene groote stellage met pilaren ende eene Pyramide (...) ende daer stondt gheschreven dat hier navolcht :

Och hoe heughelic ist voor de maecht deser stede
Te zien een vrome vorst commen in sheeren name.

In den midden van de stellage zat de *maecht van Ghendt* onder eenen thron in *eenen thuyn* met haer banniere van Vlaenderen in deen handt en met haren leeuw ende sprac tot zyne Excellentie dese woorden :

Princelic goede Vorst, des Nederlandts recht Vader,
Ic dyn *Ghendtsche dienstmaecht* heet u wilcom dees tyt
Ic offre u uut jonst, die ons voorstander zyt,
een oprecht open hert u ten dienste ghegheven :
Met *liefde, trouwe, macht, volstandich* hier beneven.
Neemt in danke onse jonst al is zeer cleen de daet.

Dit seggende presenteerde zy zyn Excellentie een open herte van fijn goudt waer in Sinceritas, dat is Opregtigheyt gheschreven was. Neffens de maecht stondt Justitie ende Politie, die de maecht altyt in eeren ghehouden hebben : ende daer neffens hadse noch dese vier dochters die voor haer zaten, *Liefde, Ghetrouwigheyt, Volstandicheyt* ende *Cloecmoedicheyt*, zynde qualiteyten der maecht.'

Vanzelfsprekend was hiermee de plechtigheid verre van afgelopen. Nog minder was er een einde gekomen aan 's Prinsen bezoek aan de stad. Integendeel werden de dagen die volgden ijverig gevuld met het bedrij-

ven van politiek en met het banketeren op het Stadhuis en in de St.-Pietersabdij. Bovendien woonde de hoge gast op 5 januari van het volgende jaar een toneelvertoning bij die gegeven werd op dezelfde 'stellagie' die gediend had voor der Maagden prestaties een week voordien tentoongespreid.

Waar onze Maagd haar zegje absoluut niet kreeg, was bij de Blijde Inkomst van hertog Filips de Goede die plaats vond op 23 april 1458. Op die gedenkwaardige dag voerde een talrijke bezetting, ook op een 'toog' ofte 'stellagie', eveneens op de Poel opgericht een Lam-Gods-spel op dat zijns gelijke nog nooit gevonden had. Hoeft het gezegd dat het feest bijgewoond werd door de hertog, zijn schitterend gevolg en een keur van kerkelijke en burgerlijke overheden ?

De ontwerpers van plattegronden hebben er steeds een genoeg in gevonden hun gewrochten - bij wijze van merk - door een Maagd te laten patroneren. De gravuren van de hand van Jacq. Horenbault (1619), van A. Sanderus (1641) en van nog veel anderen leggen we terzijde om die waarvan Hendrik Hondius (1641) de auteur was, onder de loep te nemen.

We kozen Hondius' gravure, niet omdat de erop voorkomende leeuw zijn voorpoten op de knieën van de Maagd gelegd heeft, ook niet omdat deze met de linkerhand het wapenschild met de Gentse leeuw presenteert, doch wel wegens het vreemdsoortig vlaggetje dat Hondius haar meegegeven heeft. Op dat vlaggetje is namelijk een handschoen afgebeeld zilver op een grond van sabel. Dat handschoen-symbool ontmoetten we slechts heel zelden op onze wandeling : de reden dat we het stilzwijgend voorbijgingen. (3) Om het nu toch maar te berde te brengen. Haasten we ons te onderstrepen dat het symbool in kwestie helemaal niets te zien heeft met die bijna universeel geworden slogan, waarvan Keizer Karel de uitvinder heet te zijn : 'Je mettrais Paris dans mon Gand', waarbij de keizer zou gezinspeeld hebben op de uitgestrektheid van het 16de-eeuwse Gent. Integendeel danken we dat zinnebeeld aan een brokje slechts weinig bekende Gentse folklore. Of preciezer gezegd *eigenaardige volksetymologie*.

De door de folkloristische bril geziene Gentse geschiedenis begon met de verovering van onze gewesten door Julius Caesars legioenen en cohorten. Een paar eeuwen draaide de Romeinse molen gesmeerd. Tot op zekere onzalige dag talrijke benden barbaren de Romeinse grenzen aan flarden kwamen scheuren, het land overstromen, Gent belegeren, bestormen en feestelijk innemen. En, natuurlijk, de Latijn sprekende heren op de vlucht jagen. Die wilde barbaren nu heetten Vandalen alias Wandalen. Ze bouwden burchten, o.a. het fameus *Wandelaertkasteel* (aan de St.-Jansvest, de verlenging van de Ketelvest) en waren zo goed hun naam aan de stad

te geven : *Wanda*, dat in het Gents *Want* werd. De Gentenaars die reeds een woord *want* (handschoen zonder vingers = vuisthandschoen = in het Frans *gant*) kenden, vonden er niets beters op dan de *want* als symbool voor hun stad *Want* te kiezen. En klaar was Kees. Wil terloops noteren dat die *want-vlag* reeds in Artevelde's tijd heel goed bekend was, dus een flinke poos vóór Keizer Karel in 1540 met de Gentse stadsvesten deed wat de Wandalen zg. destijds zouden gedaan hebben. (4)

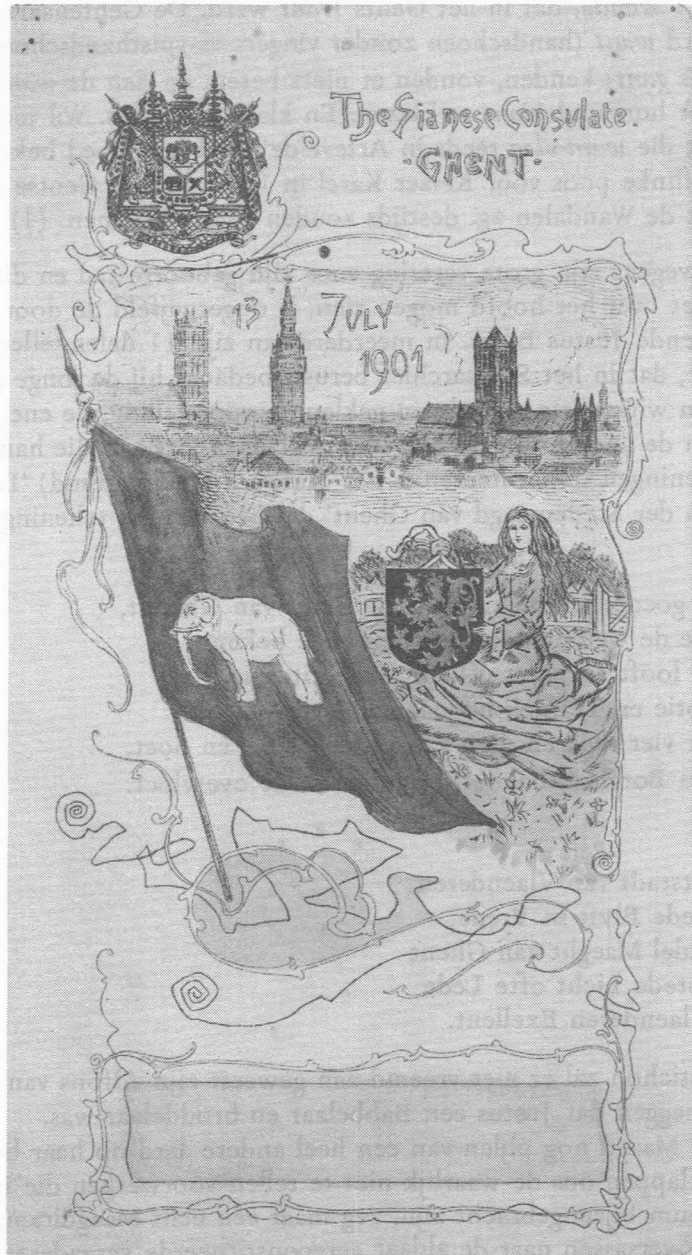
Wie we wegens zijn grote verering voor zijn geboortestad en dier Maagd stellig niet over het hoofd mogen zien, is ongetwijfeld de door ons allen zeer bekende Justus Billet. In meerdere van zijn 11 delen tellende Politie Bouc, dat in het Stadsarchief berust, bedacht hij de jonge dame met ofwel een wit-zwarte, ofwel een gekleurde voorstelling, de ene al onhandiger dan de andere uitgevoerd. Wat ons aanspoort aan die handschriftelijke tekeningen te herinneren is het (natuurlijk zelfgerijmd) 'Lofdicht ter Eeren der Stedemaegd van Ghent' dat een van die tekeningen commentarieert.

G hij goede, groote en schoone Stadt van Ghendt,
H eele de weirelt door befaemt ende bekendt,
E ick looft en pryst u lucht ende cituatie,
N egotie en Trafijck bequaeme Navigatie,
D oor vier rivieren diep van water Claere en Soet,
T ot u Borghers behoef, bringhen in de overvloed.

* * *

Hoofdstadt van Vlaenderen
Hiermede Blyft in Vrede,
Ghy Edel Maeght van Ghent
Hooftstede Licht ofte Lede
Van Vlaenderen Exellent.

Dit acrostichon zal er niet vreemd aan geweest zijn Alfons van Werveke te doen zeggen dat Justus een Babbelaar en broddelaar was. Dat onze Maagd nog pijlen van een heel andere aard op haar boog staan had, verklappen ons de waarlijk niet te tellen voorwerpen die in het Bijlokemuseum bijeengebracht zijn, zeg maar een echt Maagdirama. Ik zou u kunnen versassen naar de aldaar gereconstitueerde vergaderzaal van de gouverneurs van de Armenkamer waar we de dame op liefst 8 schilderijen gepenseeld zien : eenmaal op een doek van J. van Cleef en wel in het gezelschap van Keizer Karel, en 7 maal op taferelen (van de hand van G. le Plat) de Werken van Barmhartigheid in beeld brengend. Natuurlijk zoudt u eveneens die wapenstok van de koning der Moorkinderen

De M.V.G.I.H.T. was steeds een graag geziene verschijning op het geïllustreerd gedeelte van menige spijskaart. Hier de voorzijde van het menu van een banket aangeboden door de heer Konsul van Siam te Gent.

(uit 1600) (5) willen zien. In gedreven zilver uitgevoerd vormt de Maagd de bekroning van de stok : neergeknield omhelst ze de Gentse Leeuw ; 4 schildjes waarvan een met het Gents wapen versieren het ronde voetstuk van het beeldje ;

en die andere ceremoniestok van de 1ste deurwaarder van de Raad van Vlaanderen (17de eeuw) ;

en die beker waarin ze met haar tuin, haar S.P.Q.G.-vlag en haar zinspreuk Fides et Amor/Trauw en Liefde gegraveerd staat ;

en die zilveren schotel en dito lampetkan in 1681 door de Magistraat geschonken aan de Primus Jacobus Goethals ;

en dat eikenhouten aanwezigheidsbord van de Schepenen vander Keure (1ste helft 16de eeuw). In halfverheven beeldhouwwerk gesneden kunnen we de Maagd bewonderen, al is ze slechts geflankeerd door twee schilden, een met de Oostenrijkse dubbele Arend en een met de Vlaamse Leeuw ;

en dat gepolychromeerd, eertijds verguld, blazoën van de 'Aut scoemakere' (1539) : een weinig orthodoxe Maagd en de patroonheilige van de schoenlappers, St. Germain, houden het wapenschild van het gilde in evenwicht : van keel (rood) een zilveren (witte) leeuw, gekroond van goud (geel) en schuingebalkt van sinopel (groen). De wapenschilden met de Keizerlijke Arend, de Gentse en de Vlaamse Leeuw voltooien de ornamentiek van het merkwaardig eikenhouten beeldwerk ;

en de vele penningen ofte medailles die het zonder de M.V.G.I.H.T. blijkbaar niet kunnen stellen. Bepaald op te zoeken is de penning die geslagen werd ter herinnering van de inneming van Gent door Le Roi Soleil (1678) : op de beeldzijde het geharnast en gelauwerd borstbeeld van de koning ; op de keerzijde de M.V.G.I.H.T. met haar leeuw ; als achtergrond een trofee versierd met de Gentse vlag ; op de afsnee : Gandavo Capta. Ik stel me levendig voor dat onze Maagd daar luizig tegen haar zin zit te schitteren.

Om meer dan een reden bewaarden we 2 de Maagd toegewijde voorwerpen om er onze wandeling mee te besluiten : wegens hun vermaardheid, hun voornaamheid, hun kostbaarheid, en niet in het minst wegens de 'petite histoire' die hun populariteit nog deed verbreiden.

Vanzelfsprekend is hier sprake van het vaandel dat onder de naam van Krijgsstandaard of Standaard van de Gentse Militie in het Bijlokemuseum bewaard wordt.

'Op 4 juli 1814' noteert Stadsarchivaris Frans Hye-Schoutheer in zijn Dagaanteekening ofte Kronyke (6), 'ontdekte men in den bureau van den greffier ter Tresorye op 't Stadhuys, boven eene kasse eenen zeer ouden standaard. (...) Hy was onder eenen hoop registers en papieren. Dit monument, mogelyk één van ten tyde der onlusten onder het huys

Wie er soms zou aan twijfelen dat de Gentse Maagd wel als een historische werkelijkheid dient geclassificeerd te worden en niet als een oudheidkundig museumstuk hoeft maar eens te gaan aankloppen bij de Dekenij van de Kerfstok (Lange Violettestraat). Bij elke (feestelijke) gelegenheid wordt daar de Gentse Maagd ten tonele gevoerd. Getuige daarvan de afbeelding van dit tafereeltje. De haar vergezellende kleurrijk uitgedoste schildknappen doen voorzeker denken aan de geharnaste ridders geportretteerd op de hechtsels van de schalmeiers.

van Bourgogniën of onder den koning der Romeijnen en Keyzer Maximiliaen op het einde der jaren 1400 ; hij was redelyk wel geconserveerd.' Meer had de volksverbeelding niet nodig om van de ontdekte vlag een soort van talisman te maken die in de handen van historische personen een eerste-planrol te spelen had. Inderdaad heette het niet weldra dat de beruchte Creesers ze in hun opstand tegen Keizer Karel (1539) gezwaaid hadden ; dat de al even beruchte Geuzen hetzelfde gedaan hadden in hun strijd tegen Filips II (1577) ? En alsof ze zodoende nog niet genoeg gepresteerd had wilde men dat ze ook het vaandel van de dictator Jan van Hembyze zou geweest zijn (1579). Of ze eveneens gezwaaid heeft toen onze heftige jonker op 4 augustus 1584 op het Veerleplein onthoofd werd, vertelt de geschiedenis niet.

Tot 19 januari 1848 verbleef het krijgsvaandel in de Tresorye waar het ik weet niet hoelang gevegeteerd heeft. Op die gedenkwaardige dag werd het officieel toevertrouwd aan de 'Commissie tot instandhouding van Plaalgebouwen' die alstoen volop bezig was met de inrichting van een Museum voor Oudheden.

De standaard heeft de vorm van een rechthoekige driehoek waarvan de lange kathete 2,80 m bedraagt en de korte 1,15 m en die in twee punten uitloopt. Wat bij het aanblikken van het document direct opvalt is dat het portret van de Maagd geenszins beantwoordt aan dat van de talrijke Maagden met of zonder tuin waarmee we tot nog toe kennis maakten. Het meisje, dat een buisvormig kleed aangetrokken heeft en blootshoofds is, streelt de witte heraldische klimmende leeuw. Hij draagt een kroon met drie fleurons en een halsband zonder kruis en is rood getongd. Een eveneens witte hoofdletter G benadrukt de identiteit van de Maagd. De roetzwarte vlag is gegarneerd met groene franje.

De standaard is tweezijdig, waarmee bedoeld wordt dat tweemaal dezelfde voorstelling uitgevoerd werd, met dien verstande evenwel dat de achterzijde het spiegelbeeld vertoont van de voorzijde. Want er is een voorzijde aan onze vlag, namelijk die waarop de letter G *recht* staat en niet *omgekeerd* zoals die geschilderd is op de achterzijde. Daar de achterzijde van het vaandel de minst beschadigde (en meest herstelde) is, is het die welke men tot nog toe in het Museum tentoonstelde.

Dank zij een in de Stadsrekeningen voorkomende post en de erin meegedeelde afmetingen, is Alfons van Werveke (7) erin geslaagd de auteur van het kunstwerk op het spoor te komen : Agneesen vanden Bossche, dezelfde Agnes die omtrent dezelfde tijd meewerkte aan de bouw van het oudste gedeelte van het Stadhuis, met name de 'camere daer de Schepenen vander Keure in dinght' (tegenwoordig de Arsenaalzaal).

Voor beide zalen ontwierp ze de 'patronen' voor het beeldhouwwerk. Ziehier wat de Stadsrekeningen 1481 - 1482 f° 400^v betreffende de

makelij van enkele vaandels noteren : 'Item gecocht jeghen Janne de Wilde meersener 16 ellen fyn toolen (lijnwaad) coste 7 groten d'elle, een vierendeel ende een alve onche blaeus garens coste 6 gr. Item 6 onchen groene zyden fringen te 20 gr. d'onche ende 10 ellen groene zaerckene (sergen = wollen) fringen te 2 gr. d'elle daer eenen standaert lanc 7 ellen eenen corten standaert lanc 4 ellen ende 2 pingioenen af ghemaect waren comt tsamen 21 s. 6d. gr. Item joncvrauwe *Agneesen vanden Bossche* schiltstrigge vanden voorseiden tweën standaerden te weercken van schilderïen metter maecht van Ghend ende van twee pingioenen.'

In hetzelfde jaar (1482) dat Agneete vanden Bossche haar Maagd schilderde op de Standaard van de Gentse Militie ciseleerde de goudsmid De Bont vier identieke juwelen waarvan de meeste onderdelen na vol-eindiging verguld werden. U hebt het zeker reeds door dat ik de zg. *hechtsels* van de schalmeiers der Stad Gent aan het bespreken ben. Die dingen noemt men bij voorkeur borstplaten of kentekens, in het Frans *affiques*, *affiches*, *plaques* of *insignes*, maar oorspronkelijk droegen ze de naam van *ecksels* of *exelen* (met de klemtoon op *ex*), en schreef men nu eens *hecsels* of *hecksels*, *hexxsels* of *hechtselen* (met klemtoon op *hecht*), dan eens *hexkensels* of *haexkens*.

Die *haexkens* waren kostbare metalen sieraden die gebruikt werden om de kledij op te smukken en op de dragers ervan een stempel van voor-naamheid te drukken.

Dat ze - althans aanvankelijk - op het kledingstuk *vastgehecht* werden door middel van een *haak* wordt maar al te duidelijk door enkele van de talrijke synoniemen aan het licht gebracht. Minder gebezigd waren de namen 'teecken' en 'schyven' die toch meer dan eens voorkwamen. Over *exelen* hadden we het trouwens reeds toen we aanstipten dat de Magistraat er een in 1591-92 deed vervaardigen bestemd voor de Koning der Moorkinderen. Onder de andere stadsbeambten die met *exelen* te maken hadden, waren daar beslist de stadstrompetters en zoals gezegd de *pijpers*, alias *schalmeiers*, alias *menestruels*.

Wat deze *schalmeiers* betreft dient vermeld dat hun speeltuig, de *schalmei*, bestond uit een houten buis voorzien van gaten en kleppen, van een dun mondstuk en een wijd paviljoen. Het woord zelf is niet verwant aan het Franse *chaluveau* ; misschien wel aan dat andere, nu verouderde woord 'chalemie'. Zeker hebben ze een Hebreeuwse oorsprong : *châlîl*. Omstreeks 1650 ruimde de *schalmei* de plaats voor de *hobo* of *hautbois*, eveneens een houten instrument.

Doch laat ons liever naar onze bijna 500 jaar oude zo beroemde als beruchte juwelen terugkeren, die allerzeldzaamste kleinodiën welke ons

door menig buitenlands museum en verzamelaar benijd worden.

Twee posten uit de Stadsrekeningen 1481-82, f° 388^v en 1482-83, f° 130^v spreken erover : 'cornelis de bonte goudsmet ter causen van 4 zilveren vergulde exelen by hem ghemaect ter stede behouf omme die te orbueren (versieren ?) den menestruels ende (ofte) pypen van deser stede' waarvoor 20 ponden gr. betaald werd alhoewel de dingen nog niet gefatsoeneerd waren. Tevens vernemen we dat hij in plaats van stukken te leveren van een gewicht van acht 'maerc' zoals 'by de wettelycke copie' overeengekomen was, met exelen voor de dag kwam die 'woughen XII maerc vier onchen troysch, dats vier maerc vier onchen meer dan voorwaerde was. (8)

In 1535-36 kregen de vier schalmeiers twee collega's. Uiteraard zonder dezen een speeltuig te geven. Pas in 1551 belastte de Magistraat een andere goudsmid, Jan de wees of du wees, met de vervaardiging van 'twee zilveren hecsels of teecken en voor de scalmeyers die gheen hecsel en hadden'. (9)

Konden de hechtsels van Jan de toets doorstaan van De Bonts meesterstukken ? Zeer zeker niet, alleszins dat ene niet dat bewaard gebleven is, want een der heren schalmeiers verloor in 1589-90 zo maar het zijne. De stad liet er geen gras over groeien en bestelde stante pede bij Adriaen van Hulthem nog maar een paar borstschilden. Helaas overleed deze goudsmid zonder de opdracht ten uitvoer te hebben gebracht.

Wat precies van die bestelling terechtgekomen is, is met geen schijn van zekerheid uit de doeken te doen. Er zijn twee mogelijkheden : ofwel leverde Adriaens weduwe slechts één enkel juweel af (dat dan nog door iemand anders - Pieter Vrancke - afgemaakt was) ; ofwel leverde zij er toch twee af, maar in dat geval zal dezelfde Vrancke er de enige auteur van geweest zijn. Zoals u kunt merken geen al te doorzichtige geschiedenis.

Maar daarmee was de kous nog niet af, want dat verondersteld Van Hulthem-Vrancke-exemplaar is wanneer weet niemand, spoorloos verdwenen. Zodat uiteindelijk 6 exelen de tijd mogen trotseren hebben : de 4 van De Bont, een van De Wees en een van Van Hulthem. (10)

Voor De Bonts kunstwerken maakte 'melcior vanden abeele vier custoden omme de hecsels van de pipers vanden torre deser stede toebehoorende'. Driekwart eeuw geleden berustten deze dozen, scheden of foederalen, versierd met de 'portraiture' van de Maagd, gepatenteerde meesterstukken van leerdrijverskunst nog in het Stadhuis. Tegenwoordig worden twee ervan tentoongesteld in het Bijlokemuseum. (11)

In verband met de exelen-historie wordt de Maagd voor het eerst vermeld in een soort van verslag dat een jaar na de vervaardiging van de laatste hechtsels ingeboekt werd ; 'Noch zes zelveren vergulden hecx-

sels binnen verchiert mette *Maecht van Ghendt* ende anderssins behou-
vende om de zes scalmeyers deser stede tzamen weghende zeventhien
maercq zes onchen acht ynghelschen.' (12)

De Maagd zit niet *in* haar tuin, maar *op* een gotische zetel geplaatst onder een schitterend cirkelvormig baldakijn. Nog nooit zagen we ze getooid met zo'n weelderige haarbos. De leeuw heeft zijn voorpoten en zijn kop op haar knieën neergevlid. In hoog reliëf uitgevoerde geharnaste ridders hebben haar in een beschermende beweging in hun midden genomen. Alle twee houden ze met de ene hand het fluwelen gordijn open en steunen met de ander hand op een breed zwaard. Het onderste gedeelte van de amandelvormige compositie vertoont het in niëllo uitgevoerd Gents wapenschild (zilveren Leeuw op zwart veld) dat door twee neergehurkte leeuwen wordt gehouden. Een dubbele vijflobbige lijst bestaande uit een met zilverdraad omwonden band en een bredere streng van doorgesneden dikke knoestige ineengevlochten (wijngaard ?) twijgen omgeeft het 19 cm hoge en 13 cm brede meesterstuk. Alle hechtsels zijn gestempeld met De Bonts merkteken : een stukje heraldisch hermelijnbont en een gotische helm. Op andere tijdstippen gebruikte hij een ander merkteken : een gotische hoofdletter C (van Cornelis) in wier binnenste het stukje bont. Dit merk komt namelijk voor op de oudste der 14 koperen platen van de nering der goud- en zilversmeden van Gent.

Cornelis de Bont of de Bonte, zoon van Martin, werd geboren te Breda tussen 1440 en 1446. Deze stad verliet hij een weinig vóór 1470 om zich te Gent te vestigen, namelijk aan de Lange Munt waar hij zijn woning had 'In Ingelborch', een groot atelier en een kleine winkel. Na zijn dood zal het complex betrokken worden door de uit Breda herkomstige Claeys van Hulthem, een familielid van De Bont en waarschijnlijk de grootvader van de reeds genoemde Adriaen.

Het duurde niet lang of Cornelis verwierf het meesterschap (17 januari 1472 n.s.), werd hij aangesteld als waardeerder (1481) en maakte hij deel uit van de eed, een bevoegdheid waaraan hij evenwel spoedig moest verzaken om de waardigheid van deken te vervullen. Met korte tussenpozen werd hij achtmaal met die waardigheid bekleed (1487 - 1501), een omstandigheid die in het gildewezen slechts zelden voorkwam. Niet alleen landgenoten, ook vreemde gezellen (Fransen, Schotten) bekwaamden zich bij hem in de edelsmeedkunst. Hij zelf was de titelvoerende hofjuwelier van Maria van Bourgondië en Maximiliaan van Oostenrijk, voor wie hij talrijke zegels en tegenzegels graveerde (1477 - 1481) en van Filips de Schone. Ook onder de kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders en krijgsgilden telde hij trouwe klanten. Hij overleed op 20 januari 1512 (n.s.). (13)

Het verschil tussen de De Bont-hechtsels en hun twee imitaties is niet

zozeer gelegen in hun gewichtsverschil (780 g - 674 g = 106 g) maar in hun ongelijke kunstwaarde. Het is inderdaad niet van vandaag dat de uitzonderlijke waarde van dat half dozijn juwelen vooral dan van de De Bontse - zowel door de buitenlandse als door de binnenlandse kunstwereld ten volle erkend en onderschreven werd.

Een eerder banaal voorval, dat dreigde uit te draaien op een fameus schandaal, diende waarachtig niet hoeven te gebeuren om de waarheid van die wetenschap te bewijzen.

Omstreeks 1870 evalueerde men een exele op 100 000 F (gelijk aan hoeveel huidige frankskens ?) zonder dat er iemand een ogenblik aan dacht om het even welke van de exelen aan de man te brengen.

In 1896 zouden sommigen daar enigszins anders over denken want toen La Flandre Libérale in haar nummer van 8 februari van dat jaar meedeelde dat 'Un riche amateur (die volgens de roep een Rothschild zou zijn) a fait offrir à l'Administration Communale la somme de 800 000 F pour l'achat de 2 plaques ciselées au 15e siècle par l'orfèvre gantois De Bont' scheen iedereen niet geneigd de 'amateur' vierkant wandelen te zenden. Zelfs het College van Burgemeester en Schepenen zou alras laten merken dat niet al zijn leden zinnens waren negatief te antwoorden op de in het verschiet opdagende koehandel. In de Gemeenteraadszitting van 10 februari was Lacquet de eerste om te eisen dat het College klare wijn zou schenken aangaande een kwestie die op het punt stond een kwalijke geur te verspreiden. "Certains membres du Collège à ce qu'on nous dit pourraient se résoudre à la vente mais à condition que le prix soit porté à 1.000.000 F et que cette somme serait employée à des oeuvres historiques et archéologiques." Een lezer van Le Bien Public stelde voor het geld te besteden aan het wegbreken van de aan de St.-Niklaaskerk geplakte huizen om daarna de kerk te herstellen (ook weeral iets dat met "gezond" geld zou gebeuren).

Op 15 februari brachten de kranten het grote nieuws : Een oudheidkundige (natuurlijk) uit Brussel bezocht op woensdag 12 februari het Oudheidkundig Museum. In plaats van 800.000 F zou hij ervoor te vinden zijn het bedrag te verdubbelen !

Zoals dat in dergelijke gevallen meestal gebeurt kwam de eerste (tevens spontane) reactie niet uit de officiële hoek maar van de publieke opinie. Stante pede vergaderde de Kunst- en Letterkring om een motie op te stellen en in het Stadhuis neer te leggen : De stukken mogen in geen enkel geval, ook niet voor 1.600.000 F, verkocht worden. Een afvaardiging werd door de (nieuwbakken) Burgemeester (E. Braun) ontvangen. Uit diens mond moest ze vernemen dat het aangeboden bedrag een mooie som was, waarmee heel wat schoon en nuttig werk zou kunnen verricht worden (inderdaad zou dezelfde burgemeester kort daarop zeer nuttige

werken doen uitvoeren, doch gelukkig met heel wat "properder" geldmiddelen).

Hermann van Duyse, de ijverige, enthousiaste en gewetensvolle conservator van het Museum (Lange Steenstraat), waar de hechtsels bewaard werden, zei niets maar nam - ge kont nooit weten ! - de zes Gentse Maagden mee naar huis om ze daar veiligheidshalve in zijn brandkast te stoppen.

De nog jonge Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde liet zich al evenmin onbetuigd. Vernomen hebbend dat in het College een meerderheid gevonden was om toch 2 exelen te verkopen - enige voorwaarde : niet de koper maar het College zou de exemplaren uitkiezen (misschien de niet-De Bontse ?) - besloot men de Gemeenteraad een petitie aan te bieden. Zeer terecht wees men erop dat "Les objets en question font partie intégrale du patrimoine de la ville. Par un oubli du législateur la vente des objets constituant les musées, collections et bibliothèques d'une valeur considérable, alors que la vente immobilière d'une importance minime sont sujettes à autorisation. La Société prie le Conseil Communal de repousser les offres faites et proteste contre les propositions d'achat qu'elle considère comme profondément humiliantes pour l'honneur de la vieille cité de Gand." Een wekstem waaraan H. van Duyse meende te moeten toevoegen : "Tant de drames se sont déroulés à Gand depuis 1480 : Charles Quint, Philippe II, le duc d'Albe, la Terreur, Napoléon ont mis la main sur Gand comme sur une proie et cependant ces objets sont restés intacts à l'Hôtel de Ville. Et c'est dans un moment de paix" onderstreepte van Duyse, "qu'on viendrait enlever ces bijoux et les jeter dans l'escarcelle d'un spéculateur heureux."

Dank zij de onwankelbare standvastigheid van een handvol minnaars van Gent en zijn aangeërfd goed moesten rijke "amateur", geïnteresseerde oudheidkundige en een stel kortzichtigen bakzeilhalen en toezien hoe Hermann triomfantelijk de geredde Maagden naar hun tehuis overbracht.

M. VAN WESEMAEL

NOTEN

1. P. Bernardus de Jonghe, Ghendtsche Geschiedenissen, Tot Ghendt, 1752, I, blz. 326 e.v. .
2. Beschryvinghe van het ghene dat vertoocht wierdt ter inwomste van d'Excellentie des Princen van Oraengien binnen der stede van Ghendt, uitgegeven door de Maetschappij der Vlaemsche Bibliophilen, 2de serie, werken voor de leden alleen bestemd, Gent, 1852.
3. Het maakt deel uit van het zg. Volksblazen van Gent, dat afgebeeld werd in

G.T., jg. 1, vóór blz. 49.

4. H. Nowé, *Le Gant de la Ville de Gand*, Belg. Tijdschr. v. Oudheidk. en Kunstgesch., XVI, 1946, blz. 149.
5. Aanvankelijk waren de Moorkinderen of *Moorknechten* (denk aan Kraankinderen, Prinsenkinderen) met hun zessen, later met hun vieren; bij hun afschaffing in 1794 met hun tweeën. Ze verrichtten politiediensten. Hun aanvoerder heette koning. Bij elke officiële gebeurtenis : ommegang, begrafenis van personaliteiten, strafuitvoeringen, was hij het die de stoet opende. De ceremonie- of wapenstok was niet zijn eerste waardigheidsteken, op de borst droeg hij bovendien een "zilveren verghult hecsele" (zie verder) "ofte teecken verchiert met vier perlen ende vyf roode steentkens."
6. Naderhand door De Laval overgeschreven in zijn "Gentsche Kronycke". Beide handschriften in de U.B. : G 10982 en 10982 $\frac{1}{2}$.
7. Gepubliceerd door F. De Vigne in "Belgisch Museum III, blz. 377 en aangehaald door A. van Werveke, *Een Werk van de Gentsche Schilderes Agnes vanden Bossche*, in het Museum van Oudheidkunde der Stad Gent, in "Bulletin v.d. Maatsch. v. Gesch. en Oudhk., 1908, blz. 245 e.v.; met afb. van de voorzijde van de standaard; een afb. van de achterzijde, getekend door A. Heins, illustreert het art. "Etendard Militaire du XVe Siècle" door H. van Duyse, in "I.A.G." van 2 sept. 1897, in "André De Potter, *Guide illustré du Vieux Gand*", Tielt, 1975.
8. De maerc was de helft van een pond en de onche (ons) het achtste van de maerc. Wetende dat de maerc ongeveer 250 g woog en de onche 30 g, moet elk der hechtsels
$$\frac{12 \text{ ma}}{4} + \frac{4 \text{ on}}{4} = 3 \text{ ma} + 1 \text{ on}$$
 of
$$(250 \text{ g} \times 3) + (30 \text{ g} \times 1) = 790 \text{ g}$$
gewogen hebben of nog wegen. H. van Duyse die nochtans in de gelegenheid geweest is de hechtsels te wegen vergenoegt er zich mee als gewicht "2 marcs de Troye" op te geven, zich steunend op de niet uitgevoerde overeenkomst met De Bont.
Zie "Insignes des Messagers de la Keure de Gand, appelés Ménétiers du Beffroi" in "I.A.G. van 22 févr. 1897.
9. A. van Werveke, a.w.
10. Herhaaldelijk reproduceerde men een van De Bonts meesterstukken, met name in "Messenger des Sciences historiques", Gand, 1846; in "I.A.G." van 22-2-1897 en van 15-10-1905; in "Marc van Vaernewyck, Mémoires d'un Patricien Gantois sur les Troubles Religieux en Flandre" uitgegeven door H. van Duyse, deel I, blz. 393, Gand, 1905; in "A. De Schryver, *Het Museum van de Bijloke te Gent*" (gekleurd); in "De gouden Eeuw der grote Steden; Tentoonstelling in de St.-Petersabdij", 1958, plaat XXVIII; in "Gent, 1000 Jaar Kunst en Cultuur", II, afb. 63 (gekleurd); in "André De Potter, *Guide illustré du Vieux Gand*", Tielt, 1975. Is het nodig erop te wijzen dat onze bloedeigen G.T. dezelfde afbeelding uitkoos om blad en lidkaart te "merken" ?
11. Een afbeelding van een foedraal vindt u in "Marc v. Vaernewyck" a.w.
12. Het gewicht van de twee niet-De Bontse exelen bedraagt dus
$$17 \text{ ma} \ 6 \text{ on} \ 8 \text{ yng} - 12 \text{ ma} \ 4 \text{ on} = 5 \text{ ma} \ 2 \text{ on} \ 8 \text{ yng}.$$

Een exemplaar zal dus gewogen hebben (of weegt nog) :
5 ma 2 on 8 yng : 2 = 2 ma 5 on 4 yng =
500 g + 150 g + 24 g = 674 g. Wetende dat 1 yng = $\frac{1}{20}$ on.

13. V. Vander Haeghen, Enquête sur la vie et les oeuvres de Corneille De Bont, orfèvre de Charles le Téméraire et de Marie de Bourgogne, in "Annales du XXIe Congrès de la Fédération archéologique et historique de Belgique", Liège, 1909.

DE SCHUTTERSFEESTEN VAN HET SINT-JORISGILD IN 1752

In een vorige bijdrage hebben we verteld over de moeilijkheden van het Sint-Jorisgild in de eerste helft van de achttiende eeuw. In 1740 besteeg Maria Theresia de troon en kort daarop brak een nieuwe oorlog uit tussen Oostenrijk en Frankrijk. In juli 1745 werd Gent ingenomen door de Franse troepen en op 25 juli 1745 deed Lodewijk XV zijn intrede te Gent. Hij verbleef er bij bisschop Maximiliaan van der Noot, begaf zich naar Brugge langs het kanaal, kwam terug naar Gent en verliet onze stad op 3 augustus. De bezetting duurde vier jaar en ging gepaard met zware belastingen, opeisingen, enz. Eindelijk op 18 oktober 1748 werd de vrede van Aken gesloten en op 28 januari 1749 verlieten de Franse legers ons land. Op 3 februari waren de Oostenrijkse troepen te Gent en op 17 mei deed Karel van Lotharingen zijn intrede.

Reeds in 1749 werd door het Sint-Jorisgild opnieuw een prijsschietsing ingericht. Op 15 september 1750 had weer een prijsschietsing plaats. De proost van het Sint-Jorisgild, die in 1749 een prijs had geschoten, nam weer aan de schietsing deel en werd hiervoor door de officiaal van het bisdom vervolgd. De Sint-Jorisgilde wendde zich tot Karel van Lotharingen en wees er op, dat vroeger de geestelijke proosten zo wel te Gent als in andere steden, altijd aan de schuttersfeesten hadden deel genomen. Karel van Lotharingen nam daarop een besluit, waarbij aan de gildeproosten toelating werd verleend om zo als in het verleden, naar de prijzen te schieten.

Karel van Lotharingen, die op 21 mei 1749 lid was geworden van het Sint-Jorisgild, loofde in 1752 drie zilveren prijzen onder zijn medegezellen uit voor een schietsing op 12 juni 1752. Het Sint-Jorisgild voelde zich verplicht een luisterrijk feest in te richten. Het gildehof werd versierd met een triomfboog. Een kleurrijke stoet trok naar de Kouter : vooraan het geschut van de gilde getrokken door een groep slaven, waarachter de boogspanners en de pijlrapers opstapten gevolgd door de trompetters en de timbaliers van de stad. Nu kwam de Faam met de traditionele trompet, waarachter een standaard met het opschrift :